

Onderzoeksverslag

Circulaire Ambachtscentra in Noord-Brabant

Copyright

© 2023 Stichting Brabantse Milieufederatie, Tilburg

Behoudens uitzondering door de wet gesteld mag zonder schriftelijke toestemming van de rechthebbende op het auteursrecht, niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, mail of anderszins, hetgeen ook van toepassing is op de gehele of gedeeltelijke bewerking.

Eerste druk 2023

Circulaire Ambachtscentra in Noord-Brabant

Een onderzoek naar kansen en barrières om
circulaire ambachtscentra verder te ondersteunen

Over dit rapport

Dit rapport is een samenvatting van een serie gesprekken met Brabantse gemeenteambtenaren over kansen en barrières om circulaire ambachtscentra verder te ondersteunen. Het onderzoek is uitgevoerd door de Brabantse Milieufederatie.

In circulaire ambachtscentra werken partijen samen aan het verminderen van afvalstromen en het realiseren van hoogwaardig hergebruik van producten en materialen. In het landelijk Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2019 – 2023 is het Circulair Ambachtscentrum opgenomen als icoonproject. Rijkswaterstaat ondersteunt gemeenten met het ontwikkelen van circulaire ambachtscentra. In 2022 waren in Noord-Brabant negen gemeenten betrokken bij het ondersteuningsprogramma van Rijkswaterstaat, eind 2022 kwamen daar nog drie gemeenten bij.

De Brabantse Milieufederatie vervult de rol van projectleider bij de ontwikkeling van één van deze circulaire ambachtscentra, in Nuenen. Omdat het concept circulaire ambachtscentra nog in de kinderschoenen staat, is er nog weinig uitwisseling van ervaringen tussen gemeenten.

De provincie Noord-Brabant vroeg zich af of zij de ontwikkeling en uitwisseling binnen de provincie kon stimuleren en faciliteren. De Brabantse Milieufederatie heeft daarop een serie gesprekken gevoerd met in totaal dertien gemeenten en bovengemeentelijke organisaties die in 2022 in het programma van Rijkswaterstaat zaten of bezig waren met de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra.

Naar aanleiding van dit rapport is op 9 februari 2023 een provinciale bijeenkomst over circulaire ambachtscentra georganiseerd. Heeft u nog vragen, of wilt u hier meer over weten, dan gaan wij daar graag met u over in gesprek!

Femke Dingemans
directeur-bestuurder

februari 2023

Samenvatting

Doel

De Provincie Noord-Brabant en de Brabantse Milieufederatie willen bijdragen aan de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra (CAC). Voor de provincie past dit in het provinciaal Beleidskader Milieu 2030 en aanvullende Uitvoeringsagenda Milieu 2023. Voor de Natuur en Milieufederaties past dit binnen hun beleid van circulaire economie, waarvoor het Servicepunt Circulair ([servicepunt-circulair.nl](https://www.servicepunt-circulair.nl)) dient ter inspiratie en als vraagbaak.

Om de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra verder te ondersteunen voerde de Brabantse Milieufederatie tussen in de zomer van 2022 een kort onderzoek uit. Dit onderzoek moest antwoord geven op de vragen:

- Wat is de stand van zaken (2022) bij de gemeenten die bezig zijn met circulaire ambachtscentra?
- Wat hebben de gemeenten en circulaire ambachtscentra nodig van de provincie (of andere provinciale organisaties) om een transitie naar een circulaire samenleving te realiseren?

Aanpak

De Brabantse Milieufederatie interviewde negen Brabantse gemeenten die in 2019, 2020 of 2021 de prijsvraag van Rijkswaterstaat hebben gewonnen (Breda, Goirle, Helmond, Meijerijstad, Nuenen, Oss, Roosendaal, Tilburg, Veldhoven). Daarnaast interviewde de Brabantse Milieufederatie twee bovengemeentelijke organisaties (Regio West-Brabant en Midpoint Brabant) en twee gemeenten die bezig zijn met de ontwikkeling maar in 2022 nog geen subsidie hadden (Etten-Leur en Oosterhout). Deze laatste twee gemeenten hebben eind 2022 wel subsidie gekregen, net als de gemeente Oirschot.

De vragen (in semigestructureerde interviews) gingen over de stand van zaken binnen de gemeente of organisatie, de rol van sociale innovatie, bewustwording van consumenten en het betrekken van de samenleving. Verder kwam de wenselijkheid van bovengemeentelijke of provinciale samenwerking aan bod.

Resultaten

De resultaten laten zien dat de meeste gemeenten nog volop bezig zijn met het proces om een circulair ambachtscentrum te ontwikkelen. Functionerende circulaire ambachtscentra zijn er tot nu toe alleen in Roosendaal en Oss, al hebben verschillende gemeenten wel elementen.

De aanleiding om met een circulair ambachtscentrum te beginnen is vaak praktisch: de milieustraat is te klein geworden, gemeenten zijn samengevoegd waardoor men de milieustraten opnieuw moet organiseren, er is grond voor circulaire initiatieven beschikbaar in een nieuw bestemmingsplan, men is in aanraking gekomen met het subsidieprogramma Rijkswaterstaat, enzovoorts. Daarbij is al wel vaak een begin gemaakt met het formuleren van circulair beleid binnen de gemeente.

Er zijn een aantal zaken waar bijna elke gemeente tegenaan loopt. Barrières die bijna alle gemeenten noemen zijn: juridische problemen (landelijke en Europese wetgeving rondom afval en producentenverantwoordelijkheid zit in de weg) en financiële onzekerheid (onevenwichtige verdeling van baten en lasten binnen de gemeente of tussen gemeente en bedrijven, onduidelijkheid

wanneer materiaalstromen sluitende businesscases geven). In sommige gevallen zijn ruimte- en locatieproblemen binnen de gemeente ook een barrière.

De gemeenten krijgen allemaal te maken met een complex geheel van veel verschillende materiaal- en productketens en een groot aantal (potentiële) stakeholders. De bouwstenen en bijbehorende stakeholders zijn bijna overal hetzelfde en houden verband met de vijf pijlers van circulaire ambachtscentra: milieustraat (gemeentelijke of bovengemeentelijke afvalbedrijven), kringloop (lokale kringloopbedrijven), reparatie (repair cafés, reparatiewerkplaatsen binnen een kringloop), sociaal (sociale werkbedrijven, sociaal domein gemeente), en onderwijs (samenwerking met praktijkscholen en mbo-scholen). Andere potentiële stakeholders zoals omgevingsdiensten, provincie en lokale milieuorganisaties werden door geen enkele gemeente genoemd. Ook de keten van materialen, grondstoffen of producten (of het ombuigen daarvan naar een kringloop) wordt nauwelijks genoemd als uitgangspunt.

Alle gemeenten beschouwen het sociaal domein als een belangrijk onderdeel bij de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra. Zij rekenen op duurzame inzetbaarheid van arbeidskrachten met een afstand tot de arbeidsmarkt om een groot deel van de werkzaamheden uit te kunnen voeren. De gemeenten worstelen bijna allemaal nog erg met de vraag hoe ze vernieuwende vormen van samenwerking met bedrijven en organisaties kunnen inzetten. Ook het betrekken van de samenleving vindt men moeilijk. De circulaire economie leeft volgens alle geïnterviewden nog niet erg bij de samenleving als geheel.

Een provincie kan volgens de geïnterviewde gemeenten een rol spelen door lobbywerk te verrichten bij het rijk, om de drempels rond wet- en regelgeving en producentenverantwoordelijkheid aan te pakken. Daarnaast zou zij een rol kunnen spelen met stimulerend beleid, bijvoorbeeld wat betreft vergunningen, en wat betreft het faciliteren van contacten met andere gemeenten.

Discussie

Vooraf voor de knelpunten in de wet- en regelgeving willen de gemeenten graag hulp. Alle geïnterviewden geven aan dat de juridische kanten van het ontwikkelen van een circulair ambachtscentrum onoverzichtelijk zijn en dat noodzakelijke aanpassingen in wet- en regelgeving buiten het bereik van de gemeenten liggen.

De verschillende geïnterviewde gemeenten hebben verschillende invalshoeken en benaderingen. Deze zijn het overwegen waard voor gemeenten die nog niet zo ver zijn met de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra. Het gaat dan bijvoorbeeld om vragen als: ligt de belangrijkste focus bij het sociaal domein of bij afval? Denkt men in bouwstenen of in het sluiten van materiaal/productketens? Houdt men het geheel zoveel mogelijk binnen de gemeente of besteedt men zoveel mogelijk uit aan een zelfstandige stichting of organisatie? Hoe belangrijk is een sluitende business case voor de verschillende onderdelen van een circulair ambachtscentrum? Voor al deze verschillende invalshoeken is iets te zeggen.

Tenslotte is er nog de vraag: hoe ga je om met niet-rendabele bouwstenen? Volgens de ervaring van Stichting de Kringloper zijn demontagewerkplaatsen voor meubels, houtwerkplaatsen en kringlopen voor tweedehands bouwmaterialen op dit moment niet economisch rendabel te maken. Hetzelfde geldt voor repair cafés.

Conclusies

Ieder circulair ambachtscentrum heeft andere uitdagingen maar de grote lijnen zijn vaak hetzelfde. Men loopt aan tegen wet- en regelgeving, en het omgaan met de belangen van de vele partijen die een rol spelen in het geheel. Dit vergt veel puzzelwerk binnen de gemeente. Aangepaste wet- en regelgeving en grotere producentenverantwoordelijkheid staan het hoogst op de verlanglijst bij de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra. De rol van de provincie Noord-Brabant en andere organisaties die op provinciaal niveau werken is tot nu toe beperkt. Er zijn wel mogelijkheden om de ontwikkeling ook op provinciaal niveau te stimuleren (stimulerend beleid, verbindingen leggen, bewustwording bij lokale overheden, bedrijven, organisaties en consumenten). Circulaire ambachtscentra zijn ook zelf aanjagers omdat zij de waarde van afgedankte producten en het belang van grondstoffenkringlopen zichtbaar te maken (“Laten zien door het te doen”).

Inhoud

Over dit rapport	5
Samenvatting	7
Inhoud	11
1 Inleiding	12
Achtergrond van dit onderzoek	13
1.1 Landelijk beleid circulaire ambachtscentra	13
1.2 Circulaire ambachtscentra in Noord-Brabant	14
2 Methode	16
Uitvoering van het onderzoek	17
2.1 Vragenlijst	17
2.2 Interviews	17
2.3 Verwerking	17
3 Resultaten	18
Per onderwerp van de vragenlijst	19
3.1 Huidige stand van zaken circulaire ambachtscentra	19
3.2 Sociale innovatie	23
3.3 Bewustwording consumenten / betrekken samenleving	24
3.4 Bovengemeentelijke of provinciale samenwerking	25
3.5 Andere onderwerpen, opmerkingen of vragen	26
4 Discussie	28
Knelpunten en verschillen in benadering	29
4.1 Juridische knelpunten	29
4.2 Belang sociaal domein	29
4.3 Bouwstenen, stakeholders en processen	30
4.4 Uitbesteden versus intern beheer	31
4.5 Sluitende business cases	31
5 Conclusies	32
Bijlagen	34
Bijlage 1: Vragenlijst	35

1 | Inleiding

Achtergrond van dit onderzoek

Dit onderzoek komt voort uit de vraag van de provincie Noord-Brabant hoe zij de ontwikkeling van Circulaire Ambachtscentra (CAC) kan stimuleren en faciliteren.

1.1 Landelijk beleid circulaire ambachtscentra

Landelijk beleid 'Nederland circulair in 2050'

Het landelijk beleid is om in 2050 een volledig circulaire economie te hebben. De eerste mijlpaal in 2030 is 50% minder verbruik van primaire grondstoffen (mineraal, fossiel en metalen). Zie het [rijksbrede programma 'Nederland circulair in 2050'](#) en het [uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2021 – 2023](#).

Om de overgang naar een circulaire economie te versnellen zijn vijf transitieagenda's opgesteld:

- Biomassa en voedsel
- Kunststoffen
- Maakindustrie
- Bouw
- Consumptiegoederen

De transitieagenda Consumptiegoederen werkt met icoonprojecten. Deze icoonprojecten hebben een langere looptijd en zijn gerelateerd aan één van de specifieke landelijke thema's.

Het icoonproject Circulaire Ambachtscentra is er daar één van. Het richt zich op het realiseren van een landelijk dekkend netwerk in 2030. Daarnaast is het icoonproject Circulaire Ambachtscentra gerelateerd aan het landelijke thema 'Hoger op de R-ladder' (zie afbeelding 1, pagina 15) en 'meer aan de voorkant van de keten en het product'.

Definitie circulair ambachtscentrum

Volgens het [uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2021 – 2023](#) is een circulair ambachtscentrum als volgt te omschrijven:

“Een circulair ambachtscentrum combineert de functies van een milieustraat, kringloopwinkel en reparatiewerkplaats, waardoor spullen en materialen langer in gebruik blijven en onnodig storten en verbranden wordt voorkomen.”

Nota bene: De combinatie van deze functies kan zich op één locatie bevinden, maar dat is geen voorwaarde.

De circulaire ambachtscentra spelen ook in op de behoefte om meer werkgelegenheid te scheppen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Het sociaal domein speelt bij de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra veelal een belangrijke rol.

Subsidieregeling

Trekker van het icoonproject Circulaire Ambachtscentra is het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. De uitvoering gebeurt door het directoraat-generaal Rijkswaterstaat. Meer details zijn te vinden in het [Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie 2021 – 2023](#).

In 2019, 2020 en 2021 stelde het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat subsidie beschikbaar

om gemeenten financieel te ondersteunen bij het realiseren van circulaire ambachtscentra, waarin minimaal de vijf pijlers van een circulair ambachtscentrum (milieustraat, kringloop, reparatie, sociaal en onderwijs) samenkomen. Dit gebeurde door middel van een prijsvraag. De gemeenten die de prijsvraag wonnen en daarmee financiële ondersteuning kregen zitten in een landelijk leernetwerk. Voor meer informatie hierover, zie de [website Circulaire Ambachtscentra](#) .

Ook in 2022 is weer subsidie verleend. Er is toen nadrukkelijker gekeken naar de praktische uitvoerbaarheid, de mate waarin andere gemeenten betrokken zijn en hoe burgers en consumenten betrokken worden bij de realisatie.

1.2 Circulaire ambachtscentra in Noord-Brabant

Noord-Brabantse prijswinnaars

In Noord-Brabant hebben de volgende gemeenten financiering voor de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra gekregen via de prijsvraag van Rijkswaterstaat:

- 2019: Tilburg
- 2020: Goirle, Meijerijstad, Oss en Roosendaal
- 2021: Breda, Helmond, Nuenen, Veldhoven
- 2022: Etten-Leur, Oirschot, Oosterhout

Vraag vanuit de provincie

Ook de provincie wil bijdragen aan de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra. De provincie volgt het landelijk beleid voor circulaire economie. In het [Beleidskader Milieu 2030](#) zijn de thema's kunststoffen en consumptiegoederen opgenomen. Het beleidskader gaat ook uit van een ketenaanpak in plaats van end-of-pipe maatregelen, en legt de focus op de bovenste treden van de R-ladder (R0 tot en met R4, zie afbeelding 1, pagina 15).

In de [Uitvoeringsagenda Milieu 2023](#) (van december 2022) is het stimuleren van een circulaire samenleving opgenomen.

De provincie wil weten wat de gemeenten en circulaire ambachtscentra nodig hebben van de provincie (en andere provinciale organisaties) om een transitie naar een circulaire samenleving te realiseren. De vraag is:

- Wat is de stand van zaken (2022) bij de gemeenten die bezig zijn met circulaire ambachtscentra?
- Wat hebben de gemeenten en circulaire ambachtscentra nodig van de provincie (of andere provinciale organisaties) om een transitie naar een circulaire samenleving te realiseren?

De Brabantse Milieufederatie heeft hiervoor interviews gehouden met medewerkers van de hierboven genoemde gemeenten (met uitzondering van Oirschot), en met medewerkers van drie bovengemeentelijke organisaties. Het gaat om de Regio West-Brabant (RWB), Midpoint Brabant (regio Midden-Brabant) en Stichting De Kringloper (regio West-Brabant).

Afbeelding 1: R-ladder met strategieën van circulariteit, bron: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

A close-up photograph of several stacks of books. The books have various colored spines, including purple, blue, and orange. The pages are mostly white and appear slightly aged. The lighting is soft, creating a warm atmosphere.

2 | Methode

Uitvoering van het onderzoek

De Brabantse Milieufederatie heeft voor het onderzoek in juni en juli 2022 elf gemeenten en twee bovengemeentelijke organisaties geïnterviewd in semigestructureerde interviews met een vragenlijst die van tevoren was toegestuurd.

2.1 Vragenlijst

De vragenlijst is opgesteld door de Brabantse Milieufederatie in samenwerking met de Provincie Noord-Brabant.

De vragen werden toegestuurd vóór het semigestructureerde interview dat vervolgens via Teams of bij de gemeente aan tafel werd afgenomen. De vragen gingen over:

- De stand van zaken bij de gemeente / organisatie
- De rol van sociale innovatie / een andere aanpak
- Bewustwording van consumenten, het betrekken samenleving en het meetbaar maken daarvan
- Bovengemeentelijke of provinciale samenwerking
- Andere onderwerpen, opmerkingen of vragen

Zie bijlage 1 voor de volledige vragenlijst.

2.2 Interviews

De Brabantse Milieufederatie nam de interviews af op locatie bij de betreffende gemeente of via Teams. Geïnterviewd zijn:

- Regio West-Brabant
- Gemeente Breda (in programma Rijkswaterstaat)
- Gemeente Etten-Leur
- Gemeente Goirle (in programma Rijkswaterstaat)
- Gemeente Helmond (in programma Rijkswaterstaat)
- Gemeente Meijerijstad (in programma Rijkswaterstaat)
- Gemeente Nuenen (in programma Rijkswaterstaat)
- Gemeente Oosterhout
- Gemeente Oss (in programma Rijkswaterstaat)
- Gemeente Roosendaal (samen met Stichting De Kringloper in programma Rijkswaterstaat)
- Stichting De Kringloper (samen met Gemeente Roosendaal in programma Rijkswaterstaat)
- Gemeente Tilburg / Midpoint Brabant (in programma Rijkswaterstaat)
- Gemeente Veldhoven (in programma Rijkswaterstaat)

De gemeenten Etten-Leur, Oosterhout en Oirschot (niet geïnterviewd) waren op het moment van het interview nog niet opgenomen in het programma van Rijkswaterstaat, maar kregen eind 2022 wel een subsidiotoekenning voor de ontwikkeling van een circulair ambachtscentrum.

2.3 Verwerking

De Brabantse Milieufederatie maakte van de interviews een gespreksverslag dat naar de geïnterviewden is gestuurd om te checken of alles correct genoteerd was. Dit rapport presenteert de resultaten samengevat op thema van de vragenlijst.

3 | Resultaten

Per onderwerp van de vragenlijst

Er zijn twee gemeenten die al een circulair ambachtscentrum hebben: Oss en Roosendaal. De meeste gemeenten zoeken nog erg naar een goede manier om ze te implementeren. De aanlegroute naar circulaire ambachtscentra verschilt sterk per gemeente. Overeenkomsten zijn er ook: er is draagvlak en enthousiasme, het sociale domein heeft een belangrijke plaats en vooral juridische problemen staan een snelle ontwikkeling in de weg.

3.1 Huidige stand van zaken circulaire ambachtscentra

Gestelde vragen

- Wat gebeurt er op dit moment binnen uw gemeente / organisatie rondom circulaire ambachtscentra?
- Hoe ziet het eruit?
- Hoe lang is men hiermee al bezig?
- Wat is de concrete aanleiding geweest om hiermee aan de slag te gaan?
- Wat gaat goed?
- Waar loopt u met name tegenaan in de praktijk?
- Werkt u op dit gebied samen met andere partijen?

Twee functionerende circulaire ambachtscentra

Er zijn slechts twee gemeenten die op dit moment een fysiek circulair ambachtscentrum hebben: Roosendaal en Oss. De andere gemeenten zijn bezig met de oprichting daarvan. Sommige gemeenten hebben al wel elementen van een circulair ambachtscentrum (textielsorteercentrum Meijerijstad, kringbedrijf La Poubelle in Tilburg en omstreken).

Recente aandacht

De gemeenten zijn er meestal nog maar kort, hooguit enkele jaren mee bezig. Vaak is er geen concreet jaartal van een start te geven. Op een bepaald moment kwamen de ontwikkelingen in de gemeente samen waardoor de plannen concreter konden worden, en er een aanvraag bij Rijkswaterstaat ingediend kon worden. Twee geïnterviewde gemeenten, Etten-Leur en Oosterhout, hadden op het moment van het interview nog geen subsidie toegekend gekregen en waren dus ook nog niet aangesloten bij het leernetwerk van Rijkswaterstaat. Eind 2022 hebben zij echter ook subsidie gekregen.

Aanleiding

Veel gemeenten zijn met een directe aanleiding begonnen aan het opzetten van circulaire ambachtscentra. Genoemde redenen zijn:

- Ruimte huidige milieustraat wordt te klein
- Er is een kans op extra grond / extra ruimte bij de milieustraat, die wil men nuttig inzetten
- Een gemeentelijke fusie dwingt de gemeente om na te denken over een nieuwe aanpak van het afvalbeleid
- Het onderwerp leefde al bij verschillende stakeholders of binnen de gemeente en toen werd de gemeente geattendeerd op de prijsvraag van Rijkswaterstaat.

Positief

Genoemd als zaken die (meestal) goed gaan:

- Draagvlak binnen de gemeente
- Draagvlak bij de gemeenteraad
- Enthousiasme van de betrokken partijen zoals lokale kringloopwinkels en verwerkers
- Ruimte en de juiste beschikbare vergunningen binnen de gemeente / op de milieustraat (maar in sommige gemeenten is die ruimte er juist niet).

In enkele gevallen waren medewerkers en/of gemeenteraadsleden in het begin niet erg positief, maar veranderde dat na een gewenningsperiode of goede argumentatie door de betrokken ambtenaren.

Obstakels

Er zijn echter ook een aantal zaken waar bijna elke gemeente tegenaan loopt. Barrières die door (bijna) alle gemeenten genoemd werden zijn:

Juridische problemen

- Juridisch eigenaarschap van afval en regelgeving rondom hergebruik en recycling vormt een probleem. (“Wij willen wel beter hergebruiken en scheiden maar als het binnen de poort is / in de container ligt moeten wij het verwerken als afval.”) De meeste gemeenten geven aan bij de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra te worstelen met onduidelijkheid over vragen als: wanneer is iets juridisch gesproken ‘afval’? Wie is juridisch verantwoordelijk voor verwerking ‘afval’? Wat mag er dan nog mee gebeuren? Hoe kan ‘afval’ toch ‘grondstof’ worden? Sommige gemeenten hebben wel pragmatische oplossingen voor bijvoorbeeld knellende regelgeving rond juridisch eigenaarschap van afval. In Roosendaal en Oss bestaat de mogelijkheid om eerst langs het circulair ambachtscentrum te rijden, voordat men de eigenlijke milieustraat opgaat. Bij deze eerste halte halen medewerkers van het circulair ambachtscentrum de bruikbare, repareerbare en demonteerbare waardevolle goederen uit het afval vóór het in de container terecht komt. Zij voorkomen daarmee dat bruikbare producten laagwaardig verwerkt worden. Andere gemeenten experimenteren hiermee (Tilburg), of geven aan dat van plan te zijn (Goirle, Meijerijstad). Ook andere voorbeelden van knellende wet- en regelgeving worden volop gegeven: de gemeente Etten-Leur bijvoorbeeld noemt bijvoorbeeld isolatiemateriaal. Dat kan goed separaat ingezameld worden, maar is dan ‘afval’, en dat mag vervolgens niet de grens over naar België waar op korte afstand een bedrijf zit dat dit prima zou kunnen recyclen, omdat ‘afval’ niet geëxporteerd mag worden. Dit botst met het idee dat ingezameld glas wel in België verwerkt wordt.
- Wetgeving rondom producentenverantwoordelijkheid, certificering bij hergebruik en garanties (“Wij willen wel repareren maar hoe zit het dan met de garantie van de fabrikant?” “Wij willen wel demonteren, maar hoe krijgen wij dat voor elkaar als je producten niet uit elkaar kunt halen?”). Alleen Stichting De Kringloper in Roosendaal heeft op dit moment een Weeelabex-certificering voor de be- en verwerking van elektronisch afval. Stichting De Kringloper is ook gecertificeerd voor witgoedreparaties van Bosch (BSA Premium) en kan daarmee bijvoorbeeld twee jaar garantie geven op gerepareerde wasmachines.

Financiële / beleidsmatige problemen

- Aanbestedingsprocedures in samenwerking met start-ups, lokale bedrijven, stichtingen en organisaties zijn een probleem. Vragen daarbij zijn bijvoorbeeld: krijgen alle kringloopcentra in de gemeente dezelfde kans, ook al zijn sommige gebaseerd op liefdadigheid en hebben andere een commerciële insteek? Hoe ga je om met het leveren van ‘grondstoffen’ aan commerciële bedrijven zolang die nog in de experimentele fase zitten (‘start-ups’)? Hoe ga je om met het bieden van werkruimte aan startups in de afvalverwerking? Wat is eerlijk? Hoe doen wij dat volgens de juiste aanbestedingsregels? Hoe bieden we daarbij kansen aan lokale ondernemers en organisaties?

- Verdeling van baten en lasten binnen gemeentelijke budgetten, met name tussen het afvaldomein versus het sociaal domein vormen een probleem. Als voorbeeld: hoe voorkomen we een verhoging van de afvalstoffenheffing, omdat het afvaldomein investeringen moeten doen in een circulair ambachtscentrum, terwijl het sociaal domein ervan profiteert omdat er in het circulair ambachtscentrum mensen blijvend aan de slag kunnen?
 - Er is onzekerheid over rentabiliteit van activiteiten: bijna alle gemeenten geven aan iets te willen doen met demontage van meubels, tweedehands bouwmaterialen en houtwerkplaatsen. De behoefte daaraan lijkt dus groot. Maar volgens de ervaring van Stichting De Kringloper zijn tot nu toe deze activiteiten nergens rendabel. Hoe ga je daarmee om? Kun je anticiperen op veranderingen gezien de ruimte die voor deze activiteiten nodig is?

Ruimte- en locatieproblemen binnen de gemeente.

- Enkele gemeenten geven aan dat de milieustraat te klein is voor de ontwikkeling van een circulair ambachtscentrum bij de milieustraat. Het zoeken naar een nieuwe locatie en het doorlopen van bestemmingsplanwijzigingen of het zoeken naar een andere oplossing geeft in die gevallen nogal wat vertraging. Goirle loste het ruimteprobleem deels op door particulieren te verplichten de puin- en tuinstromen zelf af te voeren naar een verwerkingsbedrijf in de buurt.

Onzekerheid materiaal- en goederenstromen

- Beperkt volume / weinig homogeniteit aanvoer. Sommige materiaalstromen kunnen verwerkt worden maar worden per gemeente in lage volumes aangeleverd, of de aanvoer is niet homogeen. Dit levert problemen op voor bedrijven die deze materialen als grondstof gebruiken. Het is ook niet goed werkbaar voor een circulair ambachtscentrum waarin producten gesorteerd, gedemonteerd of gerepareerd worden. Samenwerking met andere gemeenten is dan noodzakelijk. In bepaalde regio's gebeurt dit al, bijvoorbeeld in West-Brabant door samenwerking met Saver en in Oost-Brabant met Blink. Grotere steden geven aan dat hun eigen afvalbedrijf hebben, maar daarin samenwerken met kleinere buurgemeenten, zoals bijvoorbeeld Breda.
 - Onzekerheid over de toekomst (in verband met planning, bouw, vergunningen). Een business case van een circulair ambachtscentrum kan opeens heel anders uitpakken als er iets verandert in wet- en regelgeving, bijvoorbeeld als producenten voortaan bepaalde soorten afval zelf terugnemen. Hoe ga je hier flexibel mee om bij meerjarenplannen? En bij het ontwerp van een circulair ambachtscentrum?

Kennisuitwisseling

- De ontwikkeling van circulaire ambachtscentra ligt vaak bij één persoon, vooral bij kleinere gemeenten. De ontwikkeling van circulaire ambachtscentra vraagt kennisuitwisseling en samenwerking voor innovatie. Zolang er geen regionaal kennis- en uitwisselingsplatform is, hangt de kennisuitwisseling en samenwerking op dit onderwerp erg samen met het persoonlijke netwerk van de betreffende gemeenteambtenaar. Uit het onderzoek blijkt tamelijk vaak dat gemeenten niet wisten welke gemeenten nog meer met circulaire ambachtscentra bezig waren, wie daar dan aanspreekpunt was en wat de stand van zaken bij andere gemeenten was.

Samenwerking

De gemeenten krijgen te maken met een complex geheel van veel verschillende materiaal- en productketens en een groot aantal (potentiële) stakeholders. Alle gemeenten (met uitzondering van Roosendaal en Oss) geven aan te zoeken naar 'bouwstenen' en stakeholders die bij de ontwikkeling van het circulaire ambachtscentrum betrokken moeten worden. De subsidievoorwaarden geven dit ook aan.

Een circulair ambachtscentrum heeft volgens de subsidievoorwaarden van Rijkswaterstaat van 2022 vijf pijlers:

1. Milieustraat
2. Kringloop
3. Reparatie
4. Sociaal en
5. Onderwijs.

Alle gemeenten hebben wel contacten in deze sectoren, maar met name op het gebied van reparatie en onderwijs hebben de meeste gemeenten nog geen goede opzet voor samenwerking gevonden. Repair cafés hebben een beperkte capaciteit en bereik, maar zijn belangrijk als schakel in de wijk en om bewustwording te creëren, zo geven enkele geïnterviewden aan. Bij grootschalige reparaties zien alle gemeenten obstakels in de wet- en regelgeving. Scholen hebben in de meeste gevallen nog geen curricula die aansluiten bij de behoeften van circulaire ambachtscentra maar alle gemeenten zien scholen wel als belangrijk bij de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra.

Genoemd als partijen waar men mee samenwerkt of waarmee men al goede contacten heeft:

- Afvalverwerking: gemeentelijk afvalbedrijf of milieustraat / buurgemeenten / bovengemeentelijke afvalinzamelaars (Blink in Oost-Brabant voor Helmond en Nuene, Saver in West-Brabant voor Roosendaal, BAT in Tilburg)
- Midwaste (coöperatie van organisaties die gespecialiseerd zijn in duurzaam afvalbeheer en recycling, met voor een groot deel Brabantse leden)
- Sociaal domein gemeente / sociale werkbedrijven (bijvoorbeeld Ergon in Veldhoven, Senzer in Helmond, WVS in Etten-Leur, Amarant in Roosendaal)
- Kringloopbedrijven (waaronder grote regionale kringloopbedrijven zoals Kringloop de Kempen in Zuidoost-Brabant, Het Goed in Oost-Brabant, De Kringloper in West-Brabant, maar ook kleinere lokale kringloopwinkels en brancheorganisaties, met name BKN – Branchevereniging Kringloopbedrijven Nederland en SKB – Samenwerkende Kringloopbedrijven Brabant)
- Landelijk leernetwerk Rijkswaterstaat
- Praktijkscholen / mbo-scholen (in Roosendaal bijvoorbeeld Curio)

Genoemd als partijen waar men graag mee wil samenwerken maar waar men nog een samenwerkingsmodus voor zoekt:

- Praktijkscholen / mbo-scholen (in Veldhoven bijvoorbeeld het Summa College)
- Repair cafés
- (Lokale) bedrijven die materiaalstromen afnemen en start ups in circulaire economie
- Op te zetten kringloop voor tweedehands bouwmaterialen
- Op te zetten houtwerkplaatsen
- Op te zetten demontagehallen

Geen enkele gemeente noemt andere potentiële stakeholders zoals omgevingsdiensten, provincie en lokale milieuorganisaties.

De gemeenten noemen ook de ketens van materialen, grondstoffen of producten (en dan met name het ombuigen van deze ketens naar een kringloop) niet of nauwelijks als uitgangspunt bij de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra, op een enkele uitzondering na (Oss noemde bijvoorbeeld hout, en Meijerijstad textiel). Roosendaal noemt wel de 'supply chain' specifiek als iets wat men goed op orde moet hebben.

3.2 Sociale innovatie

Gestelde vragen

- Hoe wordt de maatschappij betrokken bij uw circulaire ambachtscentrum?
- Wat zijn belangrijke argumenten voor sociale innovatie in de transitie naar een circulaire economie en circulaire samenleving?
- Eventueel andere formulering: Moet volgens u sociale innovatie nadrukkelijk worden meegenomen in de circulaire transitie en zo ja, waarom?

De vraag over sociale innovatie vinden de meeste gemeenten moeilijk, al blijkt meestal uit het gesprek dat zij er wel mee bezig zijn. Na toelichting ('anders omgaan met sociale verhoudingen en het betrekken van de maatschappij') zeggen alle gemeenten dat wel als noodzakelijk te zien ("Als je blijft doen wat je altijd deed kom je er niet."). De gemeenten worstelen echter nog erg met de vraag hoe dit dan moet gebeuren en wat prioriteit heeft.

Alle gemeenten denken wel specifiek aan arbeidskrachten met een afstand tot de arbeidsmarkt om de werkzaamheden in circulaire ambachtscentra uit te voeren (en dan speciaal aan mensen die vallen onder de Participatiewet). Alle gemeenten zien dus het sociaal domein als belangrijke component in het geheel, maar in twee gemeenten (Meijerijstad en Goirle, die dezelfde adviseur hebben) staat het nadrukkelijk voorop. De argumentatie is dat voor de gemeente de financiële en maatschappelijke baten hoger zijn met een aanpak vanuit het sociaal domein. Het aanpakken van de afvalproblematiek is dan het middel om te bereiken dat er meer mensen vanuit het sociaal domein kunnen werken. Alle andere gemeenten gaan in eerste instantie uit van het afvaldomein binnen de gemeente, wat niet zo vreemd is omdat de afvalproblematiek daar het meest zichtbaar is en opgaven over het sluiten van grondstoffenkringlopen daar terecht komen. Het sociaal domein is dan belangrijk vanwege de 'handjes'.

De praktijk van de twee functionerende circulaire ambachtscentra (Roosendaal en Oss) laat echter zien dat de inzet van het sociaal domein niet ondergeschikt is aan de afvalopgaven. In beide plaatsen heeft het grootste deel van de arbeidskrachten een afstand tot de arbeidsmarkt. Bij Stichting De Kringloper in Roosendaal is veel aandacht voor het duurzaam functioneren van deze arbeidskrachten: passend werk en groei in een aangepast tempo staan voorop. Ook de gemeente Oss houdt bij de inzet van de arbeidskrachten op het Duurzaamheidsplein zo goed mogelijk rekening met de behoeften en capaciteiten van deze arbeidskrachten. Er zijn veel verschillende werkzaamheden op het Duurzaamheidsplein en op een passende plek (buiten of binnen, met of zonder bezoekerscontact, enzovoorts) functioneer je het best en kun je groeien, is de gedachte.

3.3 Bewustwording consumenten / betrekken samenleving

Gestelde vragen

- Hoe dragen circulaire ambachtscentra bij aan de transitie naar een circulaire samenleving?
- Eventueel andere formulering: Hoe ziet u de rol van uw circulair ambachtscentrum bij de transitie naar een circulaire samenleving?
- Hoe is deze bijdrage meetbaar te maken?
 - in vermindering reststromen of toename hergebruik
 - in bewustwording / acceptatie / gedragsverandering (hoe meet je dat dan?)
 - anders, nl.....

De circulaire economie leeft volgens alle geïnterviewden nog niet erg bij de samenleving als geheel (“Mensen willen alleen weten waar ze snel afval kwijt kunnen.”), vaak zelfs niet bij collega’s binnen de gemeente. Veel geïnterviewden geven aan dat er niet veel mensen binnen de gemeente mee bezig zijn, al zijn raadsleden en collega’s wel te overtuigen met argumenten en zijn ze dan ook wel enthousiast.

Volgens de meeste geïnterviewden kunnen circulaire ambachtscentra helpen om de waarde van afgedankte producten en het belang van grondstoffenkringlopen zichtbaar te maken. Dat kan bijvoorbeeld door start ups bij het ambachtscentrum aan te laten sluiten, waar consumenten kunnen zien wat er met hun afgedankte producten gebeurt. Ook kan het door reparatieprocessen zichtbaarder te maken (“Laten zien door het te doen.”). Enkele geïnterviewden wijzen erop dat dit gescheiden stromen zijn. Mensen die hun afgedankte producten wegbrengen zijn niet per se ook degenen die blijven rondkijken in een circulair ambachtscentrum en producten in de kringloopwinkel aanschaffen, is de redenering.

In Brabant zijn er verschillende voorbeelden. In Oss zijn de werkplaats, het sorteercentrum en een kringloopwinkel gevestigd aan het begin van de milieustraat, in Roosendaal zijn de werkplaats en het sorteercentrum wel gevestigd op de milieustraat maar zijn de kringloopwinkels verspreid over de verschillende gemeenten waar Stichting De Kringloper actief is. Verschillende gemeenten geven aan dat de toegankelijkheid en de mogelijke verkeersstromen op een locatie hun keuzes daarin zullen bepalen.

De vraag over het meetbaar maken van de bijdrage van een circulair ambachtscentrum vinden de meeste geïnterviewden ingewikkeld. Alle gemeenten geven aan dat zij de afvalcijfers al meten. Enkele geïnterviewden stellen voor om ook meer te focussen op het meten van hergebruik (verkoopcijfers bij kringloopwinkels). Als de gemeente het sociaal domein inzet is het mogelijk om de afname van kosten voor het sociaal domein te meten. Veel geïnterviewden vinden dat sociale en maatschappelijke verbeteringen soms moeilijk in cijfers uit te drukken zijn (“Het gaat om de verhalen.”). Als gedragsverandering gemakkelijk gemeten kan worden vindt men dat een optie, maar het lijkt niet iets waar op dit moment veel behoefte aan is, niemand ging er verder op in. Daarnaast werd enkele malen de vraag gesteld hoe ver men moet gaan met metingen (“Hoeveel wil je meten, hoe belangrijk is dat?”)

3.4 Bovengemeentelijke of provinciale samenwerking

Gestelde vragen

- Wat hebben volgens u gemeenten en Circulaire Ambachtscentra nodig van de provincie om de transitie naar een circulaire samenleving te realiseren?
- Zijn er goederen/materiaalstromen die een regionale aanpak vereisen, zo ja welke en wat is de verwachte bijdrage aan de circulaire samenleving?
- Zijn er barrières/regelgeving die provinciaal aangepakt moeten worden?
- Is er meer kennis nodig, zo ja waarover en van wie?
- Is het wenselijk om een bovengemeentelijk of provinciaal kennisplatform op te richten voor Brabantse circulaire ambachtscentra?
- Over welke onderwerpen zou dat dan moeten gaan?

De meeste gemeenten moesten wat langer nadenken over een rol van de provincie of andere provinciale organisaties (“Waar kunnen we ze voor bellen?”). Enkele geïnterviewden geven aan dat de taken van de provincie in hun beleving tamelijk abstract zijn, terwijl zij met veel concrete vragen worstelen.

Daarnaast zeggen veel geïnterviewden dat de provincie geen taken hoeft op te pakken die door andere organisaties of landelijk al goed geregeld zijn. Het leernetwerk en kennisplatform van Rijkswaterstaat (circulairambachtscentrum.nl) werkt goed op landelijk niveau, volgens de meeste geïnterviewden. Op landelijk niveau is het bijvoorbeeld gemakkelijker om goede voorbeelden en vergelijkbare gemeenten te vinden, is de ervaring.

Dat wil niet zeggen dat er geen rollen zijn voor de provincie en provinciale organisaties. Veel geïnterviewden geven aan dat zij behoefte hebben aan:

- Overzicht en het leggen van verbindingen binnen de regio en de provincie: ‘waar gebeurt wat?’ en ‘wie doet wat?’
- Overzicht over materiaalstromen in de regio: ‘waar gaat hout naartoe?’ ‘waar zitten reparatiebedrijven?’, maar coördinatie van goederen- en materiaalstromen kan volgens de geïnterviewden beter via gespecialiseerde bedrijven zoals Midwaste
- Lobbywerk richting het rijk en vanuit daar richting Europa, om de drempels rond wet- en regelgeving en producentenverantwoordelijkheid aan te pakken
- Stimulerend beleid op verschillende vlakken, bijvoorbeeld bij vergunningen (“juristen die zien hoe het wél kan”)

Enkele andere mogelijke rollen van de provincie of provinciale organisaties werden niet of nauwelijks genoemd:

- Ondersteuning bij bewustwording van stakeholders en consumenten
- Ondersteuning van gemeenten die nog niet erg bezig zijn met circulaire ambachtscentra of die nog niet ondersteund worden door Rijkswaterstaat

3.5 Andere onderwerpen, opmerkingen of vragen

Gestelde vragen

- Zijn er nog onderwerpen rondom CAC die niet aan bod zijn gekomen bij bovenstaande vragen maar die wel belangrijk zijn volgens u? Kunt u dat nader uitleggen?
- Heeft u nog andere opmerkingen of vragen?

De meeste gemeenten hebben geen aanvullende opmerkingen. Een vraag die wel terugkomt: hoe kunnen we die circulaire ambachtscentra ook meer in de wijk brengen? Circulaire ambachtscentra zitten nogal vaak op locaties buiten woonkernen, omdat het gelieerd is aan milieustraten. Hoe kun je ervoor zorgen dat dit binnen de wijk gaat leven? Dat mensen ook binnen de wijk gemakkelijk hun spullen een tweede leven kunnen geven?

4 | Discussie

Knelpunten en verschillen in benadering

Er zijn enkele obstakels die in alle gemeenten voor veel vragen en onzekerheid zorgen. Dit zijn met name vragen rond wet- en regelgeving. Verder geven de verschillende benaderingen in de verschillende gemeenten aanleiding tot een aantal vragen. **Bijvoorbeeld: moet men het sociaal domein voorop stellen of het afvaldomein? Moet men alles uitbesteden aan een onafhankelijke stichting of het zoveel mogelijk binnen de gemeente houden? En in hoeverre moet de business case van een circulair ambachtscentrum sluitend zijn?**

4.1 Juridische knelpunten

Een van de belangrijkste zaken waar men tegenaan loopt is wet- en regelgeving rondom eigenaarschap van afval, aanbesteding, verwerking en recycling. Er is grote behoefte aan gedetailleerde juridische kennis rondom afvalwetgeving als afval een grondstof wordt, maar omdat de wet- en regelgeving volgens de ervaring van de geïnterviewden erg ingewikkeld is, is die kennis niet gemakkelijk beschikbaar.

Ook gaven de geïnterviewden aan dat veranderingen in de wet- en regelgeving rondom producentenverantwoordelijkheid noodzakelijk zijn om goed functionerende circulaire ambachtscentra op te zetten. Producten moeten goed reparabel of demontabel zijn, of moeten teruggenomen kunnen worden door de producent. Ook dit is niet gemakkelijk op te lossen op gemeentelijk of provinciaal niveau, en zelfs niet op landelijk niveau omdat ze aanpassingen in de Europese wetgeving vereisen.

Rijkswaterstaat is zich hiervan bewust, ziet de noodzaak en werkt ook aan een handleiding, maar geeft ook aan dat de wet- en regelgeving op dit gebied dusdanig ingewikkeld is dat het niet gemakkelijk is hier snelle standaarden voor te ontwikkelen. Veranderingen op Europees niveau kosten veel tijd.

4.2 Belang sociaal domein

De meeste gemeenten benaderen de circulaire ambachtscentra vanuit het afvaldomein, er zijn echter twee gemeenten (Meijerijstad en Goirle) die dat bewust doen vanuit een ander domein, namelijk het sociale domein. Afval is in dat geval het 'middel' dat ingezet wordt om problemen vanuit het sociale domein aan te pakken.

In het eerste geval is de focus afval: 'afvalverwaarding is belangrijk, dat kost menskracht, die haal je bij mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt', in het tweede geval is de focus het sociale domein: 'het is belangrijk mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt in te zetten in de maatschappij, dat kan via verwaarding van afval'.

Veel gemeenten beginnen met circulaire ambachtscentra omdat er een knelpunt is op het gebied van afval. Er staan nog veel gemeenten in de beginfase. De twee functionerende circulaire ambachtscentra, in Roosendaal en Oss, zijn weliswaar vanuit de 'afval'-hoek begonnen, maar zijn zich dermate bewust van het belang van het sociaal domein voor het goed functioneren van het ambachtscentrum, dat zij wel veel aandacht besteden aan het goed laten functioneren van hun arbeidskrachten. Dat betekent: aandacht voor de behoeften van de mensen om wie het gaat. Dat wil

zeggen: gelegenheid voor opleiding en ontwikkeling naar zelfstandig functioneren in kleine stapjes, creëren van ruimtes waar het werk in een prikkelarme omgeving verricht kan worden, gelegenheid voor werkzaamheden waar geen druk op staat, werk dat past bij de capaciteiten van mensen ('back office' of 'front office', binnen of buiten, fysiek inspannend of zittend, zelfstandig of sterk aangestuurd), enzovoorts. En: veel nadruk op een goede werksfeer.

Meijerijstad en Goirle geven voor een benadering vanuit het sociale domein meerdere argumenten: in de eerste plaats is de financiële winst groter. Het sociale domein is immers bij bijna alle gemeenten een veel grotere kostenpost dan het afvaldomein. Maar daarnaast geven deze gemeenten aan dat dit ook maatschappelijke winst oplevert. Daarbij wordt wel aangetekend dat de afvalwereld dusdanig veel kennis vergt dat hier wel op gestuurd wordt.

Welke focus men ook kiest, het lijkt voor alle circulaire ambachtscentra in elk geval van groot belang om bij de bouw en inrichting van het werkproces al rekening te houden met de behoeften vanuit het sociale domein en onderwijs: ruimte voor opleidingen, plekken waar in een prikkelarme omgeving gewerkt kan worden, overzichtelijkheid van werkprocessen, enzovoorts.

4.3 Bouwstenen, stakeholders en processen

Bij de interviews komen met name bouwstenen en stakeholders ter sprake. De geïnterviewden noemen processen, materiaalstromen en het sluiten van ketens door middel van het circulair ambachtscentrum niet of nauwelijks als uitgangspunt. Dit is niet zo verbazingwekkend, omdat in de definitie van de rijksoverheid circulaire ambachtscentra een aantal pijlers hebben die aan bod moeten komen (milieustraat, kringloop, reparatie, sociaal en onderwijs). Dat sluit goed aan bij het denken in bouwstenen (repair café, meubelwerkplaats, plaatselijke kringloopwinkels, de milieustraat).

Er zijn dus veel verschillende stakeholders betrokken bij het opzetten van circulaire ambachtscentra, met veel verschillende belangen en vanuit verschillende organisatiestructuren. Ook in Roosendaal en Oss waar er al functionerende circulaire ambachtscentra zijn kijkt men nog steeds naar verdere aanpassingen, bijvoorbeeld hoe men scholen beter kan betrekken. Hoewel er al veel stakeholders betrokken zijn, kan het lonen om wat meer buiten de kaders te denken om te zien hoe andere stakeholders kunnen ondersteunen met de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra.

Voor lokale natuur- en milieuorganisaties (die bijvoorbeeld met zwerfafvalteams van vrijwilligers werken of milieucafés organiseren) is er mogelijk ook een rol op het gebied van consumentenbewustwording en kennisuitwisseling. De provincie en omgevingsdiensten kunnen meedenken op het gebied van vergunningen. De provinciale natuur- en milieufederatie zou provinciale taken kunnen oppakken op het gebied van organisatie en kennisuitwisseling en een schakel kunnen vormen naar de consument.

Dat de geïnterviewden niet zozeer in processen en het sluiten van ketens denken heeft mogelijk nog een andere oorzaak. Voor een circulair ambachtscentrum ligt een deel van het proces buiten bereik. Het afvaldomein is gecompliceerd, vanwege de vele verschillende materiaalstromen. Bijvoorbeeld: textiel dat niet verkocht kan worden in een kringloopwinkel wordt gesplitst in verschillende substromen, gaat naar handelaren, maar wat er vervolgens mee gebeurt valt buiten het handelingsperspectief van circulaire ambachtscentra.

Het zou bij de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra wel interessant kunnen zijn om het circulaire perspectief van de verschillende materiaalketens beter in beeld te krijgen. Dat kan helpen om business cases rondom de verschillende materiaalstromen beter sluitend kan maken, met

aanpassingen in de opzet van de circulaire ambachtscentra. Het kan ook helpen om het uiteindelijk doel van het creëren van circulaire ambachtscentra in beeld te houden: een circulaire samenleving.

4.4 Uitbesteden versus intern beheer

Een duidelijk verschil tussen de twee functionerende circulaire ambachtscentra in Brabant is de mate waarin de activiteiten zijn uitbesteed.

In Roosendaal ligt alles bij Stichting De Kringloper, een zelfstandige stichting die veel verschillende onderdelen heeft, maar wel bij alle onderdelen let op een sluitende begroting. De stichting pakt sommige activiteiten daarom niet op. De stichting is niet gebonden aan alleen Roosendaal en werkt ook in omliggende gemeenten en heeft een regionale functie.

In Oss valt alles wat op het Duurzaamheidsplein gebeurt onder de gemeente Oss. Doelstellingen en verplichtingen van de gemeente bepalen dan meer welke activiteiten het Duurzaamheidsplein oppakt.

Deze heel verschillende aanpakken zijn geen bewuste keuzes geweest vanaf het begin, maar zijn meer zo gegroeid. Oss en Roosendaal bleken eigenlijk al een circulair ambachtscentrum te hebben voor deze naam eraan gegeven werd.

Het verschil in aanpak heeft voor- en nadelen. Sommige activiteiten kun je misschien gemakkelijker oppakken als gemeente, andere juist niet. Sommige samenwerkingen zijn misschien gemakkelijker aan te gaan als gemeente, andere misschien juist niet. Als gemeente mag je en kun je andere dingen doen dan als onafhankelijke stichting. Voor het circulair ambachtscentrum heeft het dus wel consequenties.

4.5 Sluitende business cases

Bij het doorrekenen van de haalbaarheid van een circulair ambachtscentrum wordt ook gerekend aan rentabiliteit van de losse 'bouwstenen' zoals een textielsorteercentrum of een fietsenwerkplaats. Veldhoven is daar een voorbeeld van. Het idee is dat afhankelijk daarvan sommige bouwstenen wel, niet of later geïmplementeerd worden.

Aan de andere kant spreken gemeenten vaak de behoefte uit om met bepaalde bouwstenen aan de slag te gaan die misschien niet per se rendabel zijn. Bijna alle geïnterviewden noemen kringlopen voor tweedehands bouwmaterialen, houtwerkplaatsen, demontagehallen voor meubels en repair cafés als bouwstenen waar interesse in is.

Volgens de ervaring van Roosendaal (en deels Oss) zijn dat echter juist geen bouwstenen waar iets aan te verdienen valt. Veel meubels zijn bijvoorbeeld niet eenvoudig uit elkaar te halen, leveren nauwelijks bruikbare grondstoffen op, of vereisen zoveel veiligheidsmaatregelen dat dit niet te doen is voor de arbeidskrachten. Houtwerkplaatsen vereisen erg veel vakkennis en technische vaardigheden en tweedehandsbouwmarkten kampen vaak met een mismatch tussen vraag en aanbod.

Verschillende geïnterviewden concludeerden dat er altijd niet-rendabele bouwstenen zullen zijn, die dan op de gemeentelijke begroting zullen drukken. Dat levert soms de vraag op hoe men daarmee om moet gaan richting de gemeenteraad ("Gaat dan het circulair ambachtscentrum de afvalstoffenheffing omhoog?" "Krijgen circulaire ambachtscentra dan de lusten maar niet de lasten?"). Aandacht voor goede afwegingen en argumentatie lijken in elk geval belangrijk om de noodzakelijke politieke goodwill te houden.

5 | Conclusies

Op dit moment zijn er functionerende circulaire ambachtscentra in Oss en Roosendaal. Tien andere gemeenten zijn bezig met de ontwikkeling van een circulair ambachtscentrum.

Ieder circulair ambachtscentrum heeft andere uitdagingen maar de grote lijnen zijn hetzelfde. Men loopt aan tegen knellende wet- en regelgeving, financiële beperkingen en ruimteproblemen. Inzet vanuit het sociaal domein is belangrijk en noodzakelijk. Veel verschillende materiaal- en productstromen beïnvloeden de rentabiliteit. Er zijn veel verschillende stakeholders met veel verschillende belangen, binnen en buiten de gemeente. Het vergt al met al veel kennis en puzzelwerk en veel kopjes koffie met mogelijke stakeholders om een goed functionerend circulair ambachtscentrum te ontwikkelen.

Aangepaste wet- en regelgeving rondom juridisch eigenaarschap van afval en grotere producentenverantwoordelijkheid vallen buiten het bereik van de gemeenten, maar staan het hoogst op de verlanglijst bij de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra.

Bij de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra is de rol van de Provincie Noord-Brabant en andere organisaties die op provinciaal niveau werken tot nu toe beperkt. De provincie en andere provinciale organisaties kunnen de ontwikkeling van circulaire ambachtscentra in Noord-Brabant wel stimuleren. Dat kan door stimulerend provinciaal beleid (onder andere bij vergunningen), lobbywerk richting het rijk en Europa, het houden van overzicht (waar gebeurt wat) en het leggen van verbindingen (wie doet wat). Daarnaast kunnen de provincie en provinciale organisaties een rol spelen bij de bewustwording van lokale overheden, bedrijven, organisaties en consumenten op het gebied van circulaire economie. Circulaire ambachtscentra kunnen tegelijkertijd de circulaire samenleving zichtbaar maken.

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst

Interviewvragen Circulaire Ambachtscentra juni 2022

Introductie

Verschillende gemeenten in Brabant zijn bezig met het opzetten van Circulaire Ambachtscentra (CAC). In sommige gemeenten draaien deze al. De Brabantse Milieufederatie voert in opdracht van de provincie Noord-Brabant een kort onderzoek uit om in kaart te brengen op wat voor manier deze CAC gefaciliteerd kunnen worden.

Over de gemeente / organisatie

- Wat gebeurt er op dit moment binnen uw gemeente / organisatie rondom circulaire ambachtscentra?
- Hoe ziet het eruit?
- Hoe lang is men hiermee al bezig?
- Wat is de concrete aanleiding geweest om hiermee aan de slag te gaan?
- Wat gaat goed?
- Waar loopt u met name tegenaan in de praktijk?
- Werkt u op dit gebied samen met andere partijen?

Toelichting: in beeld krijgen hoe de opstart van de CAC verlopen en hoe ze draaien.

Sociale innovatie

- Hoe wordt de maatschappij betrokken bij uw circulaire ambachtscentrum?
- Wat zijn belangrijke argumenten voor sociale innovatie in de transitie naar een circulaire economie en circulaire samenleving? Eventueel andere formulering: Moet volgens u sociale innovatie nadrukkelijk worden meegenomen in de circulaire transitie en zo ja, waarom?

Toelichting: Voor het Beleidskader Milieu (concept juni 2022) wordt de ambitie beschreven voor duurzaamheid waarbij de subthema's Kunststoffen en Consumptiegoederen uit de Uitvoeringsnotitie Circulaire Economie nader worden in gevuld.

Een belangrijk overkoepelend thema dat beide subthema's verbindt is de "Transitie naar Circulaire Samenleving". Hierin wordt aangegeven dat de circulaire transitie niet alleen een technisch/ technologisch vraagstuk is, maar juist ook een sociaal-maatschappelijk vraagstuk dat vraagt om sociale innovatie.

Bewustwording consumenten / betrekken samenleving

- Hoe dragen circulaire ambachtscentra bij aan de transitie naar een circulaire samenleving? Eventueel andere formulering: Hoe ziet u de rol van uw circulair ambachtscentrum bij de transitie naar een circulaire samenleving?
- Hoe is deze bijdrage meetbaar te maken?
 - in vermindering reststromen of toename hergebruik
 - in bewustwording/acceptatie/gedragsverandering (hoe meet je dat dan?)
 - anders, nl....

Toelichting: De CAC zijn vanuit hun doelstelling en werkwijze een goed instrument om bewustwording bij consumenten en bedrijven te creëren over hoogwaardig hergebruik (met name

kringloop en reparatie), alsook om de samenleving in brede zin te betrekken bij de circulaire economie. Denk daarbij aan inzet van vrijwilligers bij een Repair Café, maar ook het betrekken van onderwijsinstellingen en sociale werkbedrijven.

Bovengemeentelijke of provinciale samenwerking

- Wat hebben volgens u gemeenten en Circulaire Ambachtscentra nodig van de provincie om de transitie naar een circulaire samenleving te realiseren?
 - Zijn er goederen/materiaalstromen die een regionale aanpak vereisen, zo ja welke en wat is de verwachte bijdrage aan de circulaire samenleving?
 - Zijn er barrières/regelgeving die provinciaal aangepakt moeten worden?
 - Is er meer kennis nodig, zo ja waarover en van wie?
- Is het wenselijk om een bovengemeentelijk of provinciaal kennisplatform op te richten voor Brabantse circulaire ambachtscentra?
 - Over welke onderwerpen zou dat dan moeten gaan?

Toelichting: Er zijn zo'n tien gemeenten in Noord-Brabant bezig met het ontwikkelen en realiseren van circulaire ambachtscentra. Elke gemeente lijkt zijn eigen weg te kiezen in deze ontwikkeling. De vraag is of de transitie naar een circulaire samenleving versterkt of versneld kan worden door bovengemeentelijke of provinciale samenwerking.

Andere onderwerpen, opmerkingen of vragen

- Zijn er nog onderwerpen rondom CAC die niet aan bod zijn gekomen bij bovenstaande vragen maar die wel belangrijk zijn volgens u?
 - Kunt u dat nader uitleggen?
- Heeft u nog andere opmerkingen of vragen?

